

Pokroky matematiky, fyziky a astronomie

Jubilea a zprávy

Pokroky matematiky, fyziky a astronomie, Vol. 39 (1994), No. 2, 122--124

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/138059>

Terms of use:

© Jednota českých matematiků a fyziků, 1994

Institute of Mathematics of the Academy of Sciences of the Czech Republic provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This paper has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library* <http://project.dml.cz>

jubilea zprávy

ZA IGOROM KLUVÁNKOM

Fotografia, ktorú tu uverejňujeme, vznikla 31. októbra 1989 v Žiline pri príležitosti Igorovej prednášky v rámci JSMF. Mohli by sme ju nazvať Pohoda slovenskej matematiky. Sú na nej totiž zachytené v rozhovore dve legendárne osobnosti slovenskej matematiky: Ladislav Berger a Igor Kluvánok. Prof. Kluvánok sa vtedy po dlhoročnej emigrácii a krátkej návšteve v r. 1988 prišiel znovu pozrieť na Slovensko, o. i. preskúmať možnosti svojho návratu. Tu prežil nádejný prevrat a už tu ostal natrvalo. Síce natrvalo, ale nakrátko: 24. júla 1993 v Bratislave zomrel (narodil sa 27. januára 1931 v Košiciach).

Dnes už málokto vie, že I. Kluvánok nevyštudoval matematiku, ale inžinierstvo, vákuvú technológiu na Elektrotechnickej fakulte SVŠT. (Tibor Neubrann sa bol raz so sebaíroniou vyslovil, že Igor je preto taký dobrý matematik, že neštudoval na matematicko-fyzikálnej fakulte.) Pravda, už od r. 1952 pôsobil ako asistent Katedry matematiky SVŠT v Bratislave, kde zotrval do r. 1964. Napriek

mladému veku sa stal čoskoro jednou z vedúcich postáv matematického diania v Bratislave, a to nielen po stránke vedeckej, ale aj spoločenskej. Takmer neuveriteľný je jeho prínos do učebnice *Matematika I, II*, ktorú napísal spolu s Ladislavom Mišíkom a Markom Švecom. Táto učebnica znamenala prelom vo vyučovaní matematiky na čs. technikách.

V tých rokoch bol tiež dušou niekoľkých vedeckých seminárov. Bol autorom prvých prác na Slovensku venovaných teórii miery a integrálu a zároveň bol ústrednou postavou úsilí smerujúcich k aplikáciám. Bol tiež jedným z prvých slovenských matematikov, ktorí získali medzinárodné úspechy. Obrovský kus práce vykonal ako výkonný redaktor Matematicko-fyzikálneho časopisu SAV. Tejto funkcii nasadil vysoké kritériá a spolu so Štefanom Schwarzom sa pričínil o vytvorenie dobrého matematického časopisu u nás.

Jeho organizátorské a koncepčné schopnosti sa ešte plnšie uplatnili na Prírodovedeckej fakulte UPJŠ v Košiciach. Čoskoro sa stal spoluvorcom modernej koncepcie výuky matematikov a magnetom priťahujúcim do Košíc ďalších nádejných, nadaných matematikov ako aj osobností z iných vedných odborov.

Aj jeho zásluhou si začala slovenská matematika otvárať dvere do sveta. Začiatkom roku 1967 odišiel pôsobiť do Austrálie na univerzitu v Adelaide. Nešťastná zhoda okolností spôsobila, že v cudzine pôsobil takmer 23 rokov (manželka s 5 deťmi pristála cestou domov na letisku vo Švajčiarsku 21. augusta 1968 a Praha už neprijímala). Pravda, aj tam sa uplatnil tak po stránke vedeckej, ako aj spoločenskej, ako osobnosť inšpirujúca vznik nových myšlienok. V r. 1989 pricestoval domov na dlhší pracovný pobyt a už tu zostal natrvalo, až do svojej predčasnej smrti.

Igor Kluvánok sa vypracoval medzi vedúce osobnosti v teórii integrovania v medzinárodnom meradle. Dokázal obsiahnuť tak abstraktnú teóriu, ako aj konkrétne aplikácie. Ako prvý porozumel základným problémom teórie vektorových mier a riešil ich. Neskôr úspešne riešil problém integrovania vzhľadom na miery s neohraničenou variáciou, čo mu bolo východiskom pre štúdium Feynmanovho integrálu. Jeho vedecké objavy zasahovali do spektrálnej teórie, stochas-

tických procesov a perturbácie operátorov a v posledných rokoch aj do histórie a vyučovania. Zaslúženú pozornosť vzbudila jeho monografia napísaná spoločne s jeho žiakom G. Knowlesom, *Vector measures and control systems*, North-Holland, Amsterdam 1976.

Charakteristickou črtou jeho prác je jasná motivácia, odvaha púšťať sa do dôležitých, aj keď niekedy ťažkých problémov, ale aj elegancia, jasná línia riešenia, schopnosť vystihnúť podstatu riešeného problému. V tomto ohľade bol náročný na seba i svojich žiakov, ktorých vychoval neúrekom doma i v zahraničí. Tí druhí sú aj evidovaní: A. Geue, B. Jeffries, G. Knowles, S. McKee, S. Morris, R. Nilsen, S. Okada, W. Ricker, M. Sears, A. K. Whitford. Viacerí z nich dnes predstavujú sami výrazné vedecké osobnosti.

V živote Igora Kluvánka hrálo nemenej dôležitú, ba kľúčovú úlohu pedagogické pôsobenie, keď bolo v neustálej interakcii s aktívitou vedeckou a odbornou. Možno hovoriť o 4 etapách.

Prvú tvorí pôsobenie na Slovenskej vysokej škole technickej v rokoch 1952–1964, kde externe prednášal ešte aj v šk. r. 1964–65. Tu spoluvytváral koncepciu kodifikovanú neskôr v už spomínanej učebnici. Zároveň založil a viedol seminár z teórie informácie, ktorého pendantom bola potom Kluvánkom na EF SVŠT zavedená prednáška z teórie informácie. Táto Kluvánkom koncipovaná prednáška prežila aj jeho odchod z Bratislavy a na dlhé roky patrila medzi svetlé stránky vyučovania na EF SVŠT. Podobnú úlohu zohral I. Kluvánek v seminári z funkcionálnej analýzy, keď potom uviedol tento predmet ako prvý do života na vtedajšej Prírodovedeckej fakulte Univerzity Komenského. Takisto zaviedol prvú modernú prednášku z teórie pravdepodobnosti na Univerzite Komenského.

Druhú etapu tvorí košické obdobie (1964–1967), pomerne krátke, ale o to významnejšie, veď sa tu formovalo druhé, veľmi výrazné matematické centrum na Slovensku. Plody tohto obdobia možno zbierať dodnes. Z mnohostrannej aktivity spomeňme aspoň dve stránky: Kluvánkovu koncepciu vyučovania matematickej analýzy a jeho pôsobenie v Matematickej olympiáde. Toto pritiahlo k matematike mnoho talentov a zároveň nám zanechalo rozkošnú pamiatku vo forme kni-

žočky Bukovský, Kluvánek: *Dirichletov princíp*.

V tretej etape nám Igor Kluvánek zišiel z bezprostredného dohľadu. Pôsobil na Flinders University v Adelaide (1967–1986) a zároveň ako hosťujúci profesor na viacerých univerzitách v USA, resp. v Nemecku. V osemdesiatych rokoch napísal tiež viacdielnu učebnicu, ktorej zlomok vyšiel v r. 1991 v preklade aj u nás v podobe skript.

Po návrate domov bol v r. 1991 vymenovaný za profesora aj u nás (docentom sa stal r. 1965, kandidátom vied bol od r. 1962 — dnes už tiež málokto vie, že na obhajobu musel čakať rok kvôli svojmu náboženskému presvedčeniu). Od r. 1990 prednášal postupne na Matematicko-fyzikálnej fakulte Univerzity Komenského, na VŠDS v Žiline a na Stavebnej fakulte STU.

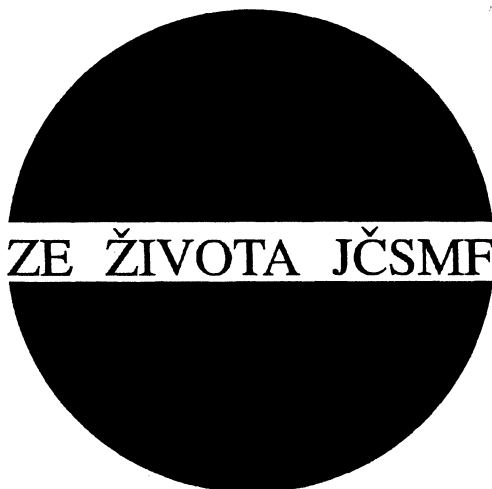
Igor Kluvánek bol široko rozhladeným matematikom. Systematicky sa venoval filozofii a teológii, istý čas dokonca profesionálne. Jeho vedecká a pedagogická tvorba bola podriadená mravným princípom, ktorým sa riadil aj vo svojom vlastnom živote. Bol zásadový a nekompromisný. Napr. v r. 1990 sa odmietol uchádzať o titul DrSc., keď bol k tomu predsedom obhajobnej komisie vyzvaný. Zásadne odmietal hodnotenie vedeckého pracovníka podľa číselných kritérií. Odmietol predložiť a čo i len zostaviť si citačný index. Keď sme v r. 1990 predkladali návrh na jeho menovanie profesorom, dal som zoznam jeho citácií urobiť bez Igorovho vedomia (aj keď silne neúplný, bol to dosť rozsiahly zoznam). Až dodatočne som sa mu k tomu priznal. Bol vlastencom. Hoci, pokiaľ si pamätám zo študentských čias, obaja Kluvánkovci (Igor aj Paľo) sa písali bez dlžňa nad a, v zahraničí Igor trápil redakcie aj tlačiarne so svojím kluvánkovským dlžňom. Aby zdôraznil, že je Slováčok. Tvrdil tiež a dokladal to príkladmi, že slovenčina je pre matematiku vhodnejší jazyk ako angličtina.

Jednému priateľovi sa vraj bol zveril, že si nepraje nekrológ (po dvoch infarktoch dochádzalo aj na také témy). Lenže tento článok ani nekrológ nie je, veď jeho podstatnú časť som opísal z návrhu na menovanie profesorom, ktorý som mal česť i potešenie pred 3 rokmi štylizovať. Je to len pripomenutie povinností, ktoré nám Igorovým odchodom

nastali. Povinností voči sebe i slovenskej matematike. Obrátiť sa na jeho spolupracovníkov a žiakov a systematicky spracovať všetko, čo sa týka Igorovho pôsobenia vedeckého i pedagogického. Najmä však dokončiť a vydať preklad jeho učebnice. Veľmi by sa hodil najmä na výchovu budúcich učiteľov matemati-

ky. A aj keď to pravdepodobne neurobíme tak dobre, ako by to urobil on sám, proti tomu by určite nič nenamietal. Bola to veľká Igorova túžba, žiaľ, nedožil sa jej naplnenia.

Beloslav Riečan

MATEMATIKA A HUDBA

Seminár pod týmto názvom sa koná od r. 1984 a už dvakrát sme o ňom písali na stránkach Pokrokov (32 (1987), 302–304, resp. 34 (1989), 123–124). Teraz predstupujeme pred čitateľa Pokrokov po tretí raz. Uvádzame najmä zoznam prednášok, ktorý by mohol byť inšpirujúci.

7. seminár (Dolná Krupá 18.–20. 11. 1988)

MIROSLAV DUDEK: *Program na akordickú analýzu*, EVA FERKOVÁ: *Prehľad súčasnej počítačovej muzikológie*, JOZEF GAHÉR: *Využitie pseudonáhodných čísel pri kompozícii opery Malka*, BRIGITA HURAJOVÁ: *Metodika tvorby konzultačných programov z deskriptívnej geometrie*, ĽUBOMÍR CHALUPKA: *Konvergenzie R. Bergera*, KAREL KARTÁK: *O pokrytí grúp*, ALOIS PIÑOS: *Modalita —*

aktuálne kompozičné východisko, EMIL RAJČAN: *Fyzikálno-akustické vlastnosti dreva na výrobu hudobných nástrojov*, RUDOLF RŮŽIČKA: *Tvorcovia počítačového umenia na festivaloch v Darmstadte a Linzi*, JOZEF SIKORA: *Žilinský miešaný zbor*, IVAN STADTRUCKER: *Dráma ako pravdepodobnostný problém*.

O tomto seminári vyšiel krátky informujúci článok v časopise *Nové slovo* (29. 1. 1988) pod názvom *Matematika a hudba* napísaný autorom týchto riadkov.

8. seminár (Liptovský Ján 12.–14. 5. 1989)

JARMILA DOUBRAVOVÁ: *Čo môže dokázať porovnanie bibliografie*, EDUARD HERZOG: *Dvanásťtónové všeintervalové rady II*, MARTIN HRUBÝ: *Fyzikálno-akustické charakteristiky a psychoakustické hodnotenie modelu elektrických gitár z netradičných dreívín*, ĽUBOMÍR CHALUPKA: *Konvergenzie R. Bergera*, MICHAL KÁČERÍK: *Matematicko-fyzikálne aspekty hodnotenia smrekového dreva ako rezonančného materiálu*, MIROSLAV KADUCH: *Názna dejín a technologické zretele počítačovej tvorby v čs. hudobnom umení*, OLEG KOPANEV: *Matematika a estetika*, VLADIMÍR MAJERNÍK: *Hudobný obsah niektorých matematických štruktúr*, IVO MEDEK: *Niektoré možnosti využitia osobných počítačov*, JOZEF MOLNÁR: *Praktické cvičenia k neštandardným metódam rozvoja matematických schopností*, RUDOLF RŮŽIČKA: *Výsledky konferencie AI'88 v sekcii Počítačová podpora tvorivej činnosti v umení*.

V rámci semináru odznel organový koncert IRMY SKUHROVEJ na barokovom pozitíve v Liptovskom Jáne (J. Francisci, J. A. Šantroch, S. Scheidt, J. K. Kuchař, J. P. Sweelinck, G. F. Händel, J. S. Bach).